SPRAWDZIAN · JĘZYK POLSKI

Sprawdzian z sonetów Sępa Szarzyńskiego

Grupa A

Mikołaj Sęp Szarzyński

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 24

10 zadań, 24 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Centralnym tematem sonetów Mikołaja Sępa Szarzyńskiego jest:

(A) sielankowa harmonia człowieka z naturą i radość z prostego życia na wsi
(B) wewnętrzny niepokój człowieka rozdartego między pokusami świata a dążeniem do Boga
(C) krytyka polityczna ustroju Rzeczpospolitej i wad szlacheckiej demokracji
(D) beztroska pochwała uroków życia dworskiego, zabaw i miłosnych przygód

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

W Sonecie III („Do Naświętszej Panny") podmiot mówi do Maryi: „Tyś jest dusz naszych jak księżyc prawdziwy". Na czym polega sens tego porównania?

(A) Maryja jest zmienna jak fazy księżyca – raz okazuje ludziom łaskę, a raz ją odbiera
(B) Maryja rządzi ludzkimi uczuciami i namiętnościami tak, jak księżyc rządzi przypływami i odpływami morza
(C) w Maryi, jak w księżycu odbijającym światło słońca, ludzie widzą promienie Bożego miłosierdzia w nocy grzechu
(D) Maryja świeci własnym światłem, niezależnym od Boga, i sama jest źródłem zbawienia dla grzeszników

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–3 pkt)

Oceń prawdziwość stwierdzeń dotyczących twórczości Mikołaja Sępa Szarzyńskiego:

1. Tytułowa „wojna" w jednym z jego sonetów toczy się między człowiekiem a szatanem, światem i własnym ciałem.	**P**	**F**
2. Sęp Szarzyński jest uznawany za prekursora baroku w literaturze polskiej.	**P**	**F**
3. W jego sonetach życie ziemskie przedstawione jest jako nieustanna, spokojna sielanka bez konfliktów wewnętrznych.	**P**	**F**

Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).

Zadanie 4. (0–3 pkt)

Uzupełnij luki, wybierając wyrażenia z listy.

Każdy z sonetów liczy (1) _____ wersów. Wersy mają zwykle po (2) _____ sylab, np. „Ehej, jak gwałtem obrotne obłoki". Sonet jako gatunek ukształtował się w literaturze (3) _____.

(1) szesnaście / dziesięć / czternaście / dwanaście
(2) trzynaście / osiem / siedem / jedenaście
(3) greckiej / włoskiej / francuskiej / hiszpańskiej

Zadanie 5. (0–2 pkt)

Porównaj, jak Sonet I i Sonet V oceniają dobra ziemskie. Wskaż, jakie dobra wymienia każdy z sonetów, i sformułuj wspólny wniosek.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

> „Niestałe dobra. O, stokroć szczęśliwy, / Który tych cieniów wczas zna kształt prawdziwy!"

Wyjaśnij sens zakończenia Sonetu I.

Zadanie 7. (0–3 pkt)

Na podstawie dwóch pierwszych strof Sonetu I wyjaśnij, jak poeta przedstawia upływ czasu i jak reaguje na niego podmiot liryczny.

Zadanie 8. (0–3 pkt)

Porównaj obraz człowieka w poezji Jana Kochanowskiego i Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, wskazując różnicę między renesansowym a barokowym postrzeganiem świata.

Zadanie 9. (0–3 pkt)

Omów kompozycję Sonetu IV. Wyjaśnij, jaką funkcję pełni w nim pytanie retoryczne z trzeciej strofy.

Zadanie 10. (0–3 pkt)

Na podstawie Sonetu V wyjaśnij, dlaczego według poety miłość do rzeczy ziemskich nie może dać człowiekowi szczęścia. Uwzględnij przeciwstawienie ciała i duszy.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/polski/sep-szarzynski-sonety

Sprawdzian z sonetów Sępa Szarzyńskiego

Grupa B

Mikołaj Sęp Szarzyński

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 24

10 zadań, 24 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Czym Sonet VI różni się od pozostałych sonetów z zestawu?

Ⓐ Jest utworem pochwalnym skierowanym do konkretnego człowieka — Mikołaja Tomickiego.

Ⓑ Jest napisany prozą, a nie wierszem, i nie zachowuje budowy czternastu wersów.

Ⓒ Jest modlitwą skierowaną do Maryi z prośbą o wstawiennictwo za grzesznikiem.

Ⓓ Opisuje walkę człowieka z szatanem, światem i ciałem, czyli trzema wrogami duszy.

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

W Sonecie IV („O wojnie naszej, którą wiedziemy z szatanem, światem i ciałem") pojawia się określenie „on srogi ciemności / Hetman". Jest to peryfraza oznaczająca:

Ⓐ Boga

Ⓑ szatana

Ⓒ ludzkie ciało

Ⓓ świat i jego marności

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–3 pkt)

Oceń prawdziwość stwierdzeń dotyczących Sonetu II.

1. Podmiot dziwi się, że Bóg, szczęśliwy sam w sobie, pragnie miłości i chwały od tak słabej istoty.	**P**	**F**
2. Człowiek zostaje przedstawiony jako istota żyjąca długo, spokojnie i dostatnio.	**P**	**F**
3. Utwór poprzedza łacińskie motto zaczerpnięte z Psalmów Dawida.	**P**	**F**

Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).

Zadanie 4. (0–3 pkt)

Uzupełnij luki.

Według pierwszego wersu sonetu szczęśliwością jest (1) _____, ale naszym bytem podniebnym, czyli życiem na ziemi, jest (2) _____. Ciało, które ciągnie ku przelotnym rozkoszom, podmiot nazywa naszym (3) _____.

Zadanie 5. (0–2 pkt)

> „I nie miłować ciężko, i miłować Nędzna pociecha, gdy żądzą zwiedzione Myśli cukrują nazbyt rzeczy one, Które i mienić, i muszą się psować."

Przeczytaj pierwszą strofę Sonetu V („O nietrwałej miłości rzeczy świata tego"). Wyjaśnij, na czym polega dylemat człowieka przedstawiony w pierwszym zdaniu sonetu, i nazwij środek stylistyczny, którym poeta go wyraża.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

W dwóch pierwszych strofach Sonetu III wskaż dwa motywy, które odwołują się do nauki Kościoła o Maryi, i wyjaśnij ich znaczenie.

Zadanie 7. (0–3 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega paradoks relacji Boga i człowieka w Sonecie II i jak reagują na niego istoty niebieskie.

Zadanie 8. (0–3 pkt)

Wyjaśnij, jaką sytuację człowieka przedstawia Sęp Szarzyński w sonecie „O wojnie naszej, którą wiedziemy z szatanem, światem i ciałem". Wskaż trzech wrogów, o których mowa w tytule.

Zadanie 9. (0–3 pkt)

W Sonecie VI poeta pisze o sobie: „Jeno, żem uczonej / Mało pił wody, nie śmiem się jąć tego". Wyjaśnij, jaki topos wykorzystuje tu poeta i co mimo to obiecuje adresatowi.

Zadanie 10. (0–3 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega barokowy niepokój egzystencjalny widoczny w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/polski/sep-szarzynski-sonety

Sprawdzian z sonetów Sępa Szarzyńskiego

Grupa A

1. (1 pkt) **B**

2. (1 pkt) **C**

3. (3 pkt) **1. P; 2. P; 3. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (3 pkt) **(1) czternaście; (2) jedenaście; (3) włoskiej** — po 1 pkt za lukę

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Sonet I wymienia moc, rozkosz i skarby, a Sonet V złoto, berło, sławę, rozkosz i piękną twarz. Oba sonety uznają te dobra za nietrwałe i zwodnicze: odciągają człowieka od Boga, który jest jego prawdziwą szczęśliwością i celem miłości.
Punktacja: Wskazanie dóbr z obu sonetów (Sonet I: moc, rozkosz, skarby; Sonet V: złoto, sceptr/berło, sława, rozkosz, piękne oblicze) — 1 pkt. Wspólny wniosek: dobra są nietrwałe i odwodzą człowieka od Boga, prawdziwego szczęścia/celu miłości — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Cienie to dobra wymienione w poprzedniej strofie: moc, rozkosz i skarby. Są one niestałe i złudne — mają kształt cienia, nie rzeczy trwałej. Szczęśliwy jest ten, kto rozpozna ich prawdziwą naturę w porę, jeszcze za młodu, i nie pozwoli, by odwiodły go od Boga, który jest prawdziwą szczęśliwością człowieka.
Punktacja: Wyjaśnienie, że „cienie" to wymienione wcześniej dobra ziemskie (moc, rozkosz, skarby), które są nietrwałe i złudne — 1 pkt. Wyjaśnienie, że szczęśliwy jest ten, kto wcześnie (wczas) rozpozna ich prawdziwą naturę i nie da się im odwieść od Boga — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Czas pędzi gwałtownie: obłoki obracają się gwałtem, a słońce — Tytan — pędzi lotne czasy. Tuż za człowiekiem idzie personifikowana śmierć, która może w każdej chwili odciąć rozkosz. Podmiot reaguje niepokojem i skruchą: im dalej, tym lepiej widzi głęboki cień swoich błędów, które dręczą jego strwożone serce, i z płaczem gani skoki swojej młodości.
Punktacja: Wskazanie obrazów pośpiechu czasu (obłoki obracane gwałtem, Tytan-słońce pędzące czasy) — 1 pkt. Wskazanie obrazu śmierci idącej tuż za człowiekiem i jej funkcji (zagrożenie, pośpiech) — 1 pkt. Opis reakcji podmiotu: im dłużej żyje, tym wyraźniej widzi swoje błędy, lęka się i z płaczem potępia młodość — 1 pkt. Maks. 3 pkt.

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Kochanowski, jako reprezentant renesansu, przedstawia człowieka w harmonii z naturą, ufającego rozumowi i cnocie, dążącego do złotego środka i spokoju ducha. Sęp Szarzyński, poeta przejściowy między renesansem a barokiem, ukazuje człowieka rozdartego wewnętrznie, świadomego własnej grzeszności i nietrwałości świata, toczącego nieustanną walkę duchową. Różnica ta odzwierciedla przejście od renesansowego optymizmu i wiary w harmonię do barokowego niepokoju i dramatyzmu egzystencjalnego.
Punktacja: Wskazanie postawy renesansowej — harmonia, zaufanie do rozumu i natury, umiar (1 pkt) + wskazanie postawy barokowej — niepokój, rozdarcie, świadomość grzechu i nietrwałości (1 pkt) + wniosek podsumowujący różnicę epok (1 pkt). Maks. 3 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Sonet przechodzi od diagnozy do modlitwy. W dwóch pierwszych strofach poeta przeciwstawia pokój, który jest szczęśliwością, bojowaniu, które jest ziemskim bytem człowieka, i przedstawia wrogów: szatana, marności świata i ciało dążące do upadku. W trzeciej strofie pada pytanie, co ma czynić w tak straszliwym boju ktoś wątły, niebaczny i rozdwojony w sobie — to wyznanie bezradności i punkt zwrotny. Odpowiedzią jest modlitwa: nadzieja jest tylko w Bogu, a jeśli On postawi człowieka przy sobie, ten wygra walkę.
Punktacja: Strofy 1–2: opis sytuacji człowieka — antyteza pokoju i bojowania, wrogowie (szatan, świat, ciało) — 1 pkt. Strofa 3: pytanie „Cóż będę czynił…" wyraża bezradność człowieka słabego i rozdwojonego; jest punktem zwrotnym — 1 pkt. Zakończenie: modlitwa do Boga — Króla i pokoju — jako jedynego źródła zwycięstwa — 1 pkt. Maks. 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Rzeczy tego świata — złoto, berło, sława, rozkosz i piękna twarz — zmieniają się i muszą się psuć, dlatego nikt nie nasyci nimi serca ani nie uchroni się dzięki nim od lęku. Ciało, zbudowane z żywiołów, kocha to, co jest mu podobne, czyli rzeczy stworzone, i w ten sposób zwodzi duszę. Duszy zaś nic ziemskiego nie wystarcza: jej prawdziwym celem jest Bóg, wieczne i prawdziwe piękno. Dopóki go nie widzi, jej miłość błądzi.
Punktacja: Rzeczy ziemskie (złoto, władza, sława, rozkosz, piękne oblicze) są nietrwałe — zmieniają się i muszą się psuć, więc nie nasycą serca i nie uwolnią od trwogi — 1 pkt. Ciało, utworzone z żywiołów, chwali to, co ma podobny początek (rzeczy stworzone), i zwodzi duszę — 1 pkt. Dusza, „której wszystko mało", znajdzie spełnienie tylko w Bogu — wiecznej i prawej piękności, celu jej miłości — 1 pkt. Maks. 3 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **B**

3. (3 pkt) **1. P; 2. F; 3. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (3 pkt) **(1) pokój; (2) bojowanie; (3) domem** — po 1 pkt za lukę

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Człowiek jest w sytuacji bez dobrego wyjścia: nie kochać jest mu ciężko, a kochać rzeczy tego świata to tylko „nędzna pociecha", bo żądza każe myślom przesładzać rzeczy, które się zmieniają i niszczeją. Poeta wyraża to antytezą (paradoksem): zestawia „nie miłować" i „miłować" i pokazuje, że obie drogi przynoszą cierpienie.
Punktacja: 1 pkt — wyjaśnienie dylematu: człowiekowi trudno nie kochać (miłość jest mu potrzebna), a kochanie rzeczy ziemskich daje tylko marną pociechę, bo są zmienne i nietrwałe, a ich wartość przesładza (wyolbrzymia) żądza. 1 pkt — nazwa środka: antyteza / paradoks (zestawienie „nie miłować" — „miłować").

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Po pierwsze, Maryja starła głowę okrutnego smoka, którego jadem cały świat był chory — to obraz zwycięstwa nad szatanem i grzechem, nawiązujący do zapowiedzi z Księgi Rodzaju. Po drugie, została wzięta do nieba ponad chóry anielskie — to motyw Wniebowzięcia.
Punktacja: Za każdy poprawnie wskazany i wyjaśniony motyw — 1 pkt: zdeptanie głowy smoka (zwycięstwo nad szatanem, którego jadem świat był chory; nawiązanie do Księgi Rodzaju); wzięcie do nieba (Wniebowzięcie); paradoks matki swojego Stwórcy (Boże macierzyństwo). Maks. 2 pkt.

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Człowiek jest istotą nędzną: poczęty ze wstydem, urodzony z boleścią, żyje krótko, zmiennie i w lęku, ginie jak cień. Bóg jest nieskończony i szczęśliwy sam przez siebie, niczego nie potrzebuje, a jednak chce być kochany i chwalony właśnie przez tak słabą istotę. To paradoks miłosierdzia. Nawet Cherubin, przepaść rozumu, dziwi się temu zdumiony, a Serafin płonie szczęśliwą miłością. Podmiot kończy prośbą, by Bóg dał ludziom to, czego od nich żąda, aby mogli Mu to oddać.
Punktacja: Wskazanie obrazu człowieka: poczęty ze wstydem, rodzi się z boleścią, żyje krótko, nędznie i bojaźliwie — 1 pkt. Wskazanie obrazu Boga: nieskończony, szczęśliwy sam w sobie, a mimo to pragnie miłości człowieka — paradoks miłosierdzia — 1 pkt. Reakcja: Cherubin dziwi się zdumiały, Serafin płonie miłością; podmiot prosi o łaskę, by móc oddać Bogu to, czego On żąda — 1 pkt. Maks. 3 pkt.

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Podmiot ukazuje życie człowieka jako ciągłą wojnę z trzema wrogami: szatanem, światem i ciałem. Człowiek jest rozdarty między tym, co duchowe, a tym, co ziemskie. Napięcie i niepokój wskazują na zmianę światopoglądu: odejście od renesansowej harmonii w stronę baroku.
Punktacja: Nazwanie trzech wrogów człowieka: szatan, świat, ciało (1 pkt) + opis życia jako nieustannej walki, rozdarcia między sacrum a profanum (1 pkt) + wskazanie, że utwór wyraża niepokój i sprzeczność typowe dla przełomu renesansu i baroku (1 pkt). 3 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Poeta posługuje się toposem skromności: twierdzi, że za mało pił z uczonej wody, czyli ze źródła natchnienia i wiedzy poetyckiej, dlatego nie śmie opiewać cnót Tomickiego. Prosi, by adresat przyjął jego chęć, bo na chęci poprzestaje nawet Bóg. Mimo to obiecuje, że jeśli Muzy pogodzą się z jego ubóstwem, dzielność, stateczność, rozum i obyczaje Tomickiego staną się stałym tematem jego wierszy, a nawet ich prawdziwą sławą.
Punktacja: Nazwanie toposu skromności autorskiej (topos modestiae) lub opisowe wyjaśnienie, że poeta pomniejsza własne umiejętności — 1 pkt. Wyjaśnienie metafory uczonej wody jako źródła wiedzy / natchnienia poetyckiego (źródło Muz) — 1 pkt. Wskazanie obietnicy: cnoty Tomickiego będą stałym tematem jego wierszy i przyniosą mu prawdziwą sławę; prośba o przyjęcie chęci — 1 pkt. Maks. 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Niepokój egzystencjalny w sonetach Sępa Szarzyńskiego wynika ze świadomości grzeszności człowieka i nietrwałości ziemskiego życia, kontrastującej z pragnieniem wiecznego zbawienia. Poeta przedstawia ludzkie życie jako nieustanną wojnę toczoną jednocześnie z szatanem, światem i własnym ciałem — pokusy są wszechobecne, a pokój duszy możliwy jest dopiero po śmierci. To napięcie między słabością natury ludzkiej a religijnym ideałem czyni jego poezję głęboko niespokojną, typową dla baroku.
Punktacja: Wskazanie źródła niepokoju — świadomość grzeszności i nietrwałości ziemskiego życia (1 pkt) + wskazanie obrazu człowieka jako pola walki między Bogiem, szatanem, światem i ciałem (1 pkt) + wniosek o napięciu między pragnieniem zbawienia a słabością natury ludzkiej (1 pkt). Maks. 3 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 24 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	22–24 pkt
dobry (4)	18–21 pkt
dostateczny (3)	12–17 pkt
dopuszczający (2)	8–11 pkt
niedostateczny (1)	0–7 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/sep-szarzynski-sonety**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.